

De wormkruidbij (*Colletes daviesanus*)

Gele bermen

Gelukkig treffen we tegenwoordig weer steeds vaker bermen aan, waarin planten tot bloei mogen komen. Deze planten lokken veel insecten, wat er helaas wel toe leidt, dat zeer veel ervan dood gereden worden, maar desondanks hebben een aantal soorten bijen profijt van deze bloemrijke bermen. Een van de succesvolle bermalen is boerenwormkruid (*Tanacetum vulgare*). De bloemhoofdjes bestaan uit vele kleine buisbloemetjes en zijn daardoor erg aantrekkelijk voor insecten. Een bij die zich er heel erg op thuis voelt is de wormkruidbij *Colletes daviesanus*, die haar Nederlandse naam dankt aan haar voorkeur voor boerenwormkruid.

232

Niet zelden kun je het vrij kleine bijtje er op bezig zien, met de korte tong nectar zuigend uit elk bloemetje. Maar ze bezoekt ook wel andere bloemen uit de familie der composieten, zoals jacobskruiskruid (*Senecio jacobaea*) en heelblaadje (*Pulicaria dysenterica*). De wormkruidbij is ongeveer 60% van de maat van een honingbij en ze heeft opvallende vuilwitte haarbanden aan de randen van de achterlijfsegmenten, die verder vrijwel onbehaard zwart en glanzend zijn. Het achterlijf loopt puntig uit en het borststuk is dichtbezet met bruine haren.

Het stuifmeel wordt verzameld aan de poten en aan de voorkant van de buik. De mannelijke dieren hebben een duidelijker besnord aangezicht, dat vooral opvalt door de lichtblonde haren.

Nestplaats

Wormkruidbijen nestelen bij voorkeur in steile wanden van beekoevers of van groeves. Maar ze nemen ook genoegen met veel kleinere wandjes, bijvoorbeeld in het zand tussen de wortels van omgevallen bomen, of in vegetatiearme steile slootkanten. Het is niet ongewoon, dat ze in mergel of zachte zandsteen nestgangen uitbijten met hun scherpe kaken. Er zijn zelfs meldingen van ernstige beschadigingen van uit mergel opgetrokken gebouwen. Maar deze bijen maken ook graag gebruik van bestaande gangen. Daarom zijn ze ook nogal eens aan te treffen in riestblokken met boorgaten die voor solitaire bijen kunnen worden opgehangen. Ze maken en gebruiken gangen van ongeveer 6 mm doorsnee. De lengte kan tot wel 20 cm bedragen, maar meestal is de nestgang niet langer dan ongeveer 6 cm. Op geschikte nestplaatsen kunnen honderden bijen actief zijn, elk met haar eigen nest.

De mannelijke dieren hebben een duidelijker besnord aangezicht, dat vooral opvalt door de lichtblonde haren.

Foto: Pieter van Breugel

Zijdebijen

Colletes daviesanus behoort, zoals alle *Colletes*-soorten tot de zijdebijen. Die naam hebben ze gekregen vanwege het materiaal waarmee ze de nestgang bekleden. Nadat ze een gang hebben uitgeknaagd of een al bestaande gang hebben gevonden, wordt die bestreken met een heldere vloeistof, die uit achterlijfsklieren komt en door de bijen wordt opgezogen. Daarna wordt hij in een dunne laag tegen de wand gestreken met behulp van de korte brede tong. Die vloeistof verhardt tot een soort cellofaan en is vrijwel ondoordringend voor vocht. Elke keer wordt een cellofaanwandje gemaakt ter afscheiding van de achter elkaar aangelegde cellen. Als zo'n nestje uit wat vochtig zand wordt opgegraven, dan is het cellofaan wit troebel en ziet het er zijdeachtig uit. Vandaar de naam zijdebijen.

In elke cel wordt een eitje aan het plafond gekleefd, met de kopkant naar het voedsel dat bestaat uit een vrij dunne brij van nectar en stuifmeel. De larven overwinteren en verpoppen zich pas enkele maanden voordat de dieren volwassen tevoorschijn komen. Als de wormkruidbij haar nest in een bestaande (boor)-

gang maakt, dan stopt ze meestal met het maken van cellen 1 tot 2 cm van de ingang, zodat wat dieper weg in de gang een glinsterend wandje te zien is.

Verwante soorten

In ons land komen negen soorten zijdebijen voor. Alleen de grote zijdebij (*Colletes cunicularius*), die uitsluitend wilgenstuifmeel verzamelt, is een voorjaarsdier, de andere acht soorten zijn actief in of zelfs na de zomermaanden en lijken allemaal nogal sterk op elkaar. De grote zijdebij is vooral in de duinen en in grote zandige gebieden, soms ook spoorwegemplacements, aan te treffen. De wormkruidbij is vooral te vinden in het oosten en zuiden. De duinzijdebij (*Colletes fodiens*) komt ook in de duingebieden voor, net als de donkere zijdebij (*Colletes marginatus*). De heidezijdebij (*Colletes succinctus*) vliegt in de zomer op struikhei (*Calluna vulgaris*) en is uitsluitend in gezonde heidegebieden aan te treffen. Ze moet zeer veel bloemetjes bezoeken om voldoende stuifmeel te verzamelen.

Er zijn twee soorten die de echte nazomer prefereren. De klimopbij (*Colletes hederæ*) is nog maar op enkele plaatsen in Zuid-Limburg aangetroffen.

Eén soort zijdebij, de schorzijdebij (*Colletes halophilus*) vliegt vooral in september alleen op zulte (zeeaster, *Aster tripolium*) en komt vrijwel uitsluitend voor op de

schorren van Zeeland. Deze bij is een echte Nederlandse bij, want haar verspreidingsgebied beperkt zich nagenoeg helemaal tot ons land. We moeten er zuinig op zijn. Er is ook een kleine populatie aan de kust van Engeland bekend.

Parasieten

Alle zijdebijen hebben parasieten. Daaronder zijn vliegen en sluijpwespen. De wormkruidbij heeft haar eigen koekoeksbij, de gewone viltbij (*Epeolus variegatus*). Ook de heidezijdebij kent een koekoeksbij uit hetzelfde geslacht van viltbijen, namelijk de heideviltbij (*Epeolus cruciger*). Van de koekoeksbij van de schorzijdebij, de schorviltbij (*Epeolus tarsalis*) heeft men lang gedacht dat die was uitgestorven, maar recent zijn weer enkele hoopgevende waarnemingen gemeld van het Verdrongen land van Saeftinge. Bij de grote zijdebij parasiteert de bloedbij *Sphecodes albilabris*, een prachtig roodzwart onbehaard dier, dat na de paring overwintert en waarvan in het voorjaar alleen vrouwtjes zijn aan te treffen op bloemen of bij de nesten van de grote zijdebij.

bijen

HISTORIE

Imkerorganisatie in Nederland

Jan J. Speelziek

'In ons land kwam het door het ingrijpen van het Nederlands Landbouw-Comité voor het eerst in 1897 tot samenwerking tussen de imkers. In 1898 werd de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt opgericht, die begon met tegen de duizend leden en in de laatste jaren aangroeide tot 14.300 leden. Helaas heeft zich de bekrompen neiging tot splinging en de primitieve zucht tot het mengen van zakelijke met onzakelijke dingen, die in ons volk nog zo sterk is, geopenbaard door het zich vormen van andere groepen op een basis, die met de bijenteelt als zodanig niets te maken heeft. Zo had men in 1940 ook nog: De Nederlandse Imkersbond met 980 leden, De Utrechtse Bijenhoudersbond met 130 leden, De R.K. Bond van bijenhouders van de NCB met 5.018 leden, De bond van bijenhouders van de LLTB met 3.521 leden,

De Algemene Nederlandse Imkersvereniging met 2.000 leden.

In totaal dus 25.949 leden.

Zoals gezegd, is deze gespletenheid een ongezonder verschijnsel. Wanneer men daar tegenover stelt, dat, om maar eens te noemen, de Nederlandse artsen vrijwel allen, onverschillig wat voor persoonlijke opvattingen zij er in niet-medische aangelegenheden op na houden, tot dusver waren georganiseerd in de *Nederlandse Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunde*, en daardoor enorm veel tot stand konden brengen, is er geen enkele verontschuldiging voor, waarom de splingtzwam van het sektarisme de imkers verdeeld moest houden.'

De Bijenbijbel van Johan W. Schotman (1892-1976): 'Handboek voor de moderne bijenteelt', pagina 679, voor het eerst uitgekomen in 1942 (dat is ruim 60 jaar geleden!).